

Jak projektować zrównoważone miasta?

Na podstawie wyników projektu

ESPON SUPER

**Sustainable Urbanisation and land-use Practices in
European Regions**

dr Katarzyna Wojnar

k.wojnar@uw.edu.pl

PBL Netherlands Environmental
Assessment Agency

Bundesinstitut
für Bau-, Stadt- und
Raumforschung

im Bundesamt für Bauwesen
und Raumordnung

**POLITECNICO
DI TORINO**

URBANE

1

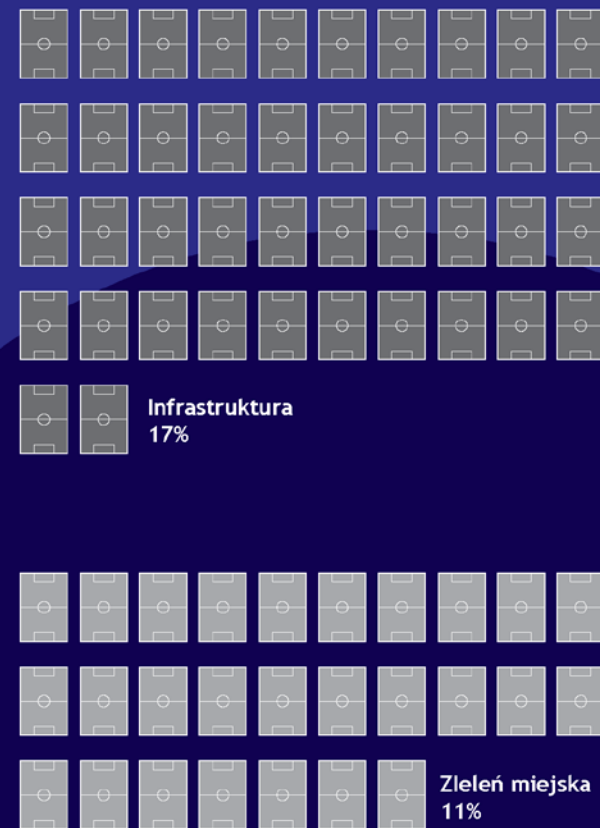
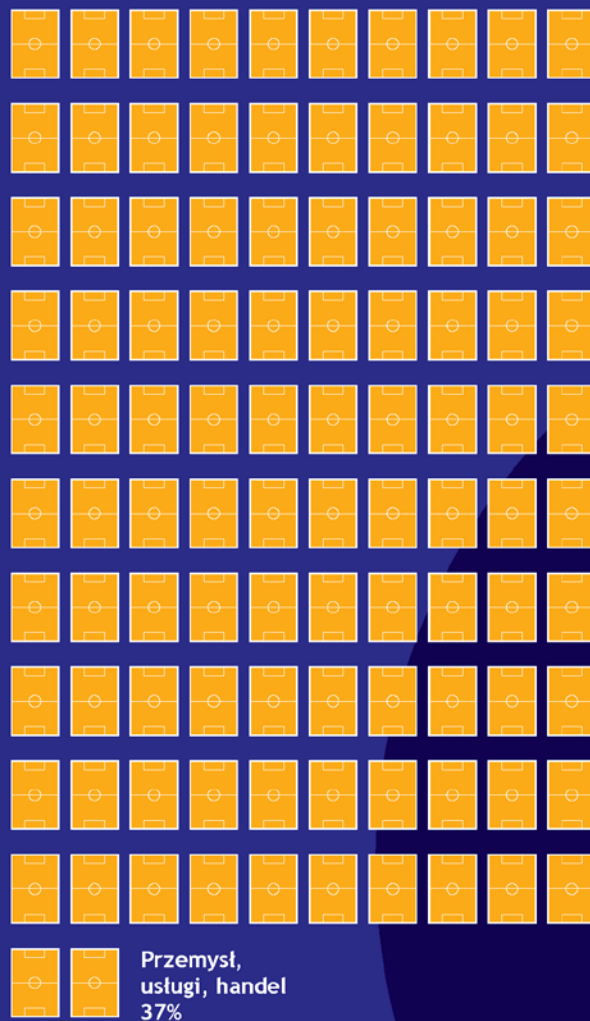
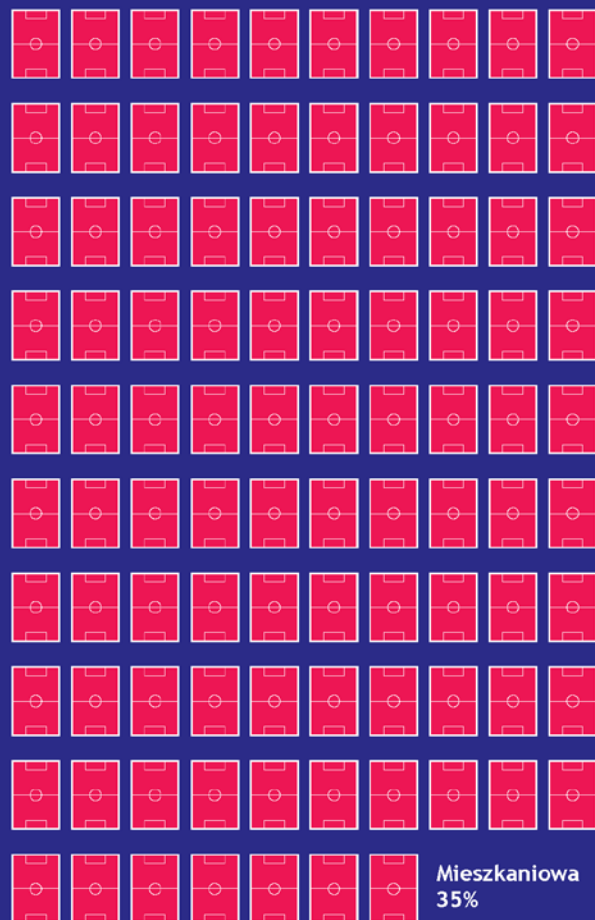
Wprowadzenie

SUPER: podejście,
struktura i ramy
konceptyjne

Ile boisk piłkarskich dziennie?

Zmiana użytkowania gruntów naturalnych i uprawnych...

W okresie 2000-2018 w przestrzeni ESPON zurbanizowano około 1,17 miliona hektarów ziemi. Odpowiada to około 248 boiskom piłkarskim dziennie. Z tego 35% to tkanka miejska (głównie mieszkaniowa), 37% przemysłowa (w tym parki biznesowe, centra handlowe i biura), 17% infrastruktura (w tym lotniska) i 11% zielen miejska.

Boisko UEFA
68 metrów

PIĘĆ WYMIARÓW ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU

równowaga ekonomiczna

równowaga ekologiczna

równowaga społeczna

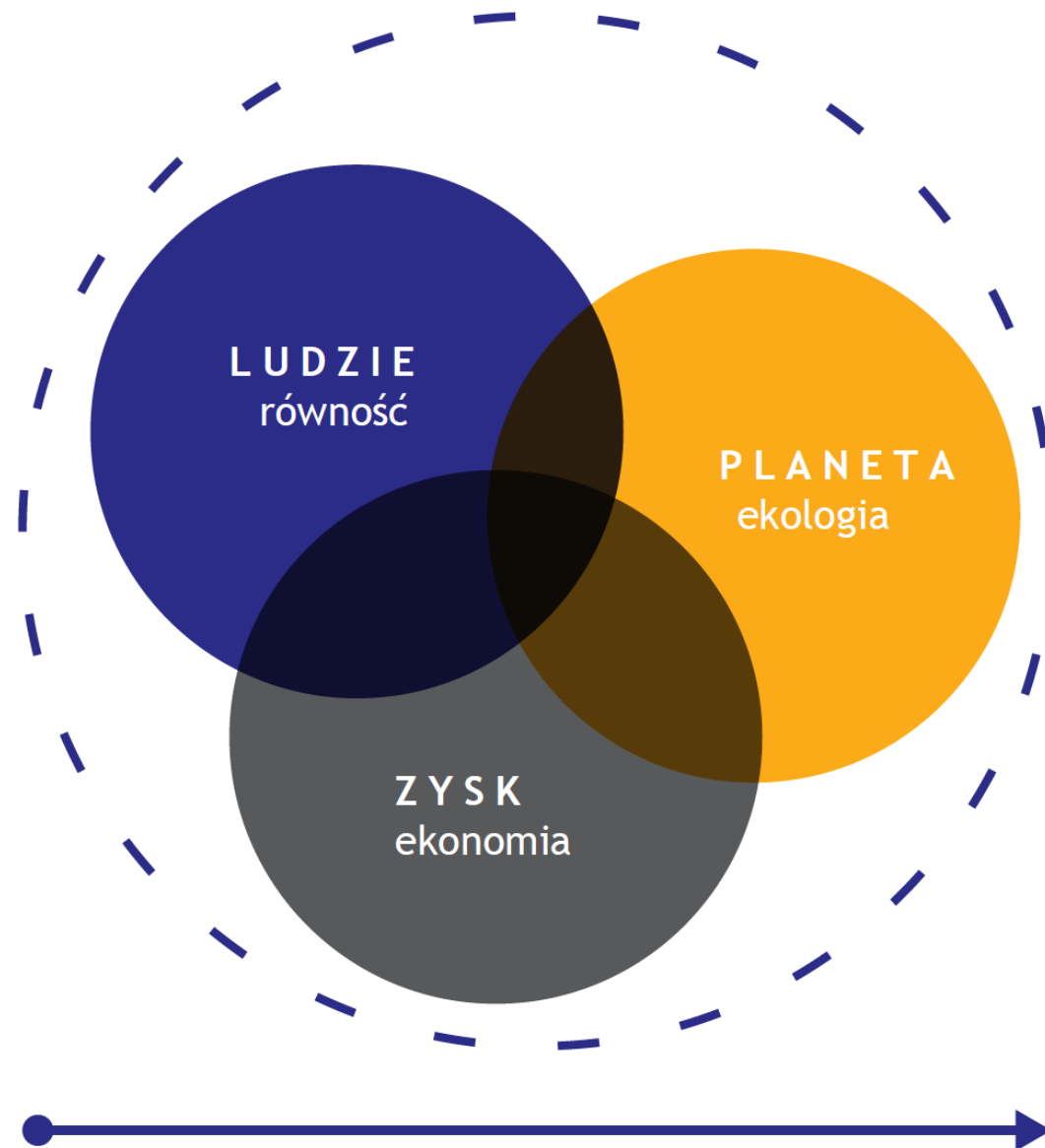

równowaga instytucjonalna

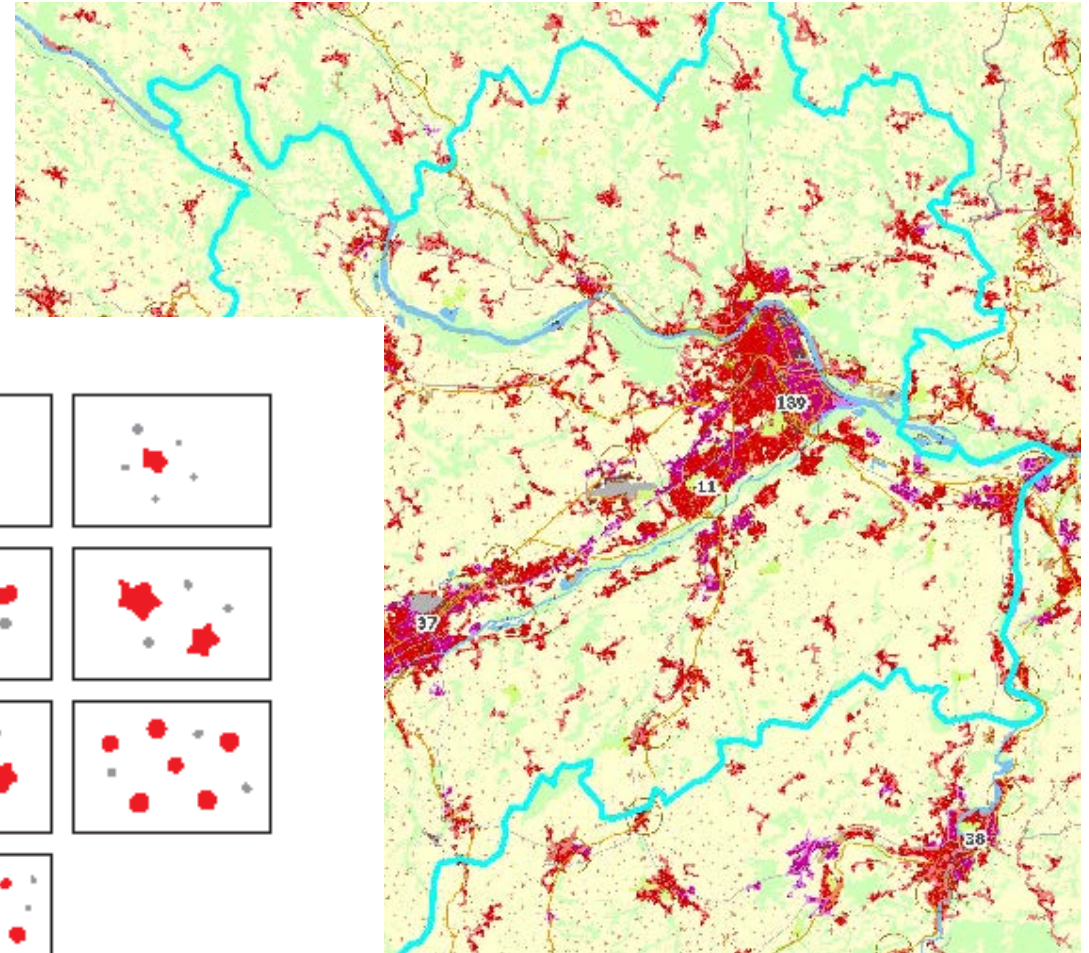
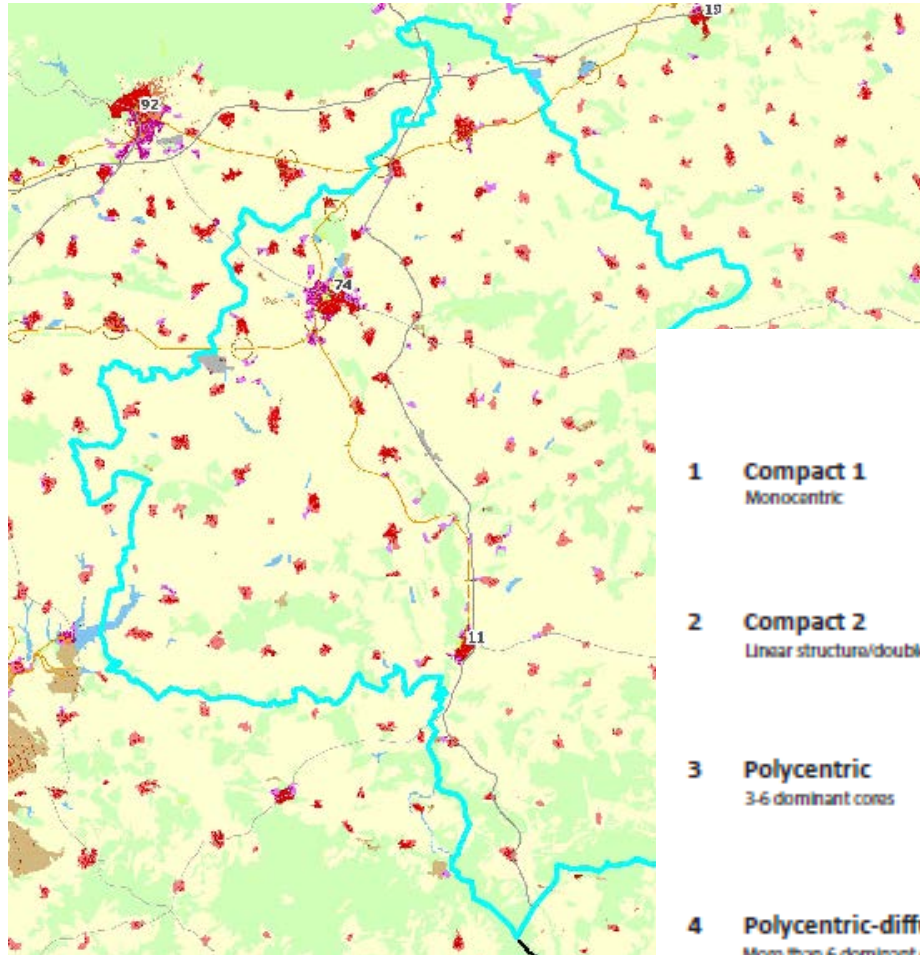
równowaga czasowa

RÓWNOWAGA INSTYTUCJONALNA

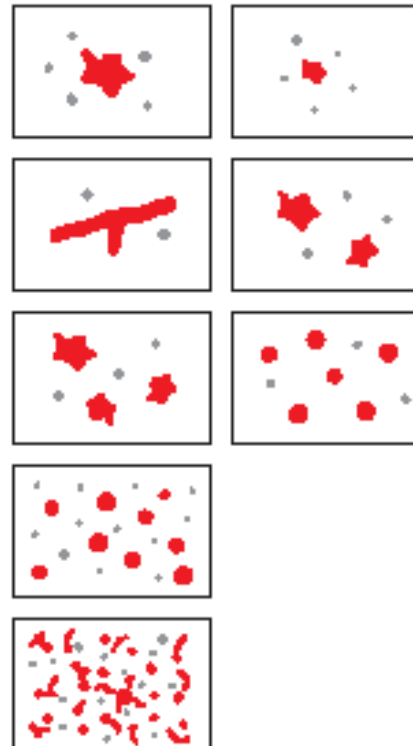

RÓWNOWAGA CZASOWA

Analiza morfologiczna

- 1 **Compact 1**
Monocentric
- 2 **Compact 2**
Linear structure/double core
- 3 **Polycentric**
3-6 dominant cores
- 4 **Polycentric-diffuse**
More than 6 dominant cores/
mixed with sprawl
- 5 **Diffuse**
Scattered

Trzy główne typy urbanizacji

Forma miejska jest zwykle produktem ewolucji historycznej, ale może być również wynikiem polityki. Na przykład polityka zwartej urbanizacji próbuje skierować nowy rozwój do wewnątrz poprzez regenerację, dogęszczanie lub przebudowę. Policentryczna urbanizacja jest często realizowana przez polityki planowania przestrzennego, takie jak miasta-ogrody lub rozwój zorientowany na tranzyt. Rozproszona forma miejska jest często wynikiem polityki stymulującej korzystanie z prywatnych samochodów (np. zapewnienie infrastruktury drogowej) i posiadanie domów. Te trzy typy urbanizacji różnią się pod względem stopnia zrównoważenia zarówno w całości, jak i w poszczególnych wymiarach.

Kompaktowa

Policentryczna

Rozproszona

Urbanizacja
Nowa urbanizacja

Model ESPON SUPER

1. wyniki dotyczące **trendów w rozwoju zagospodarowania terenu** z wykorzystaniem najnowszych źródeł danych (ilościowe)
2. wyniki ilustrujące **wpływ interwencji na urbanizację** (jakościowe)
3. wyniki ilustrujące **praktyki urbanizacyjne** (10 studiów przypadku)
4. narzędzie do **modelowania** możliwych **scenariuszy** użytkowania gruntów (Luisetta)

Ocena
zrównoważenia

Sily napędowe
urbanizacji i
zagospodarowania
przestrzennego

POPYT

KONTEKST
PRZESTRZENNY I
INSTYTUCJONALNY

PODAŻ

Praktyki

'CZARNA
SKRZYŃKA'
PRAKTYK I
POLITYK

Skutki w
regionach
Europy

ILOŚCIOWE

WPŁY NA
EKOLOGIĘ,
EKONOMIĘ,
SPOŁECZEŃSTWO

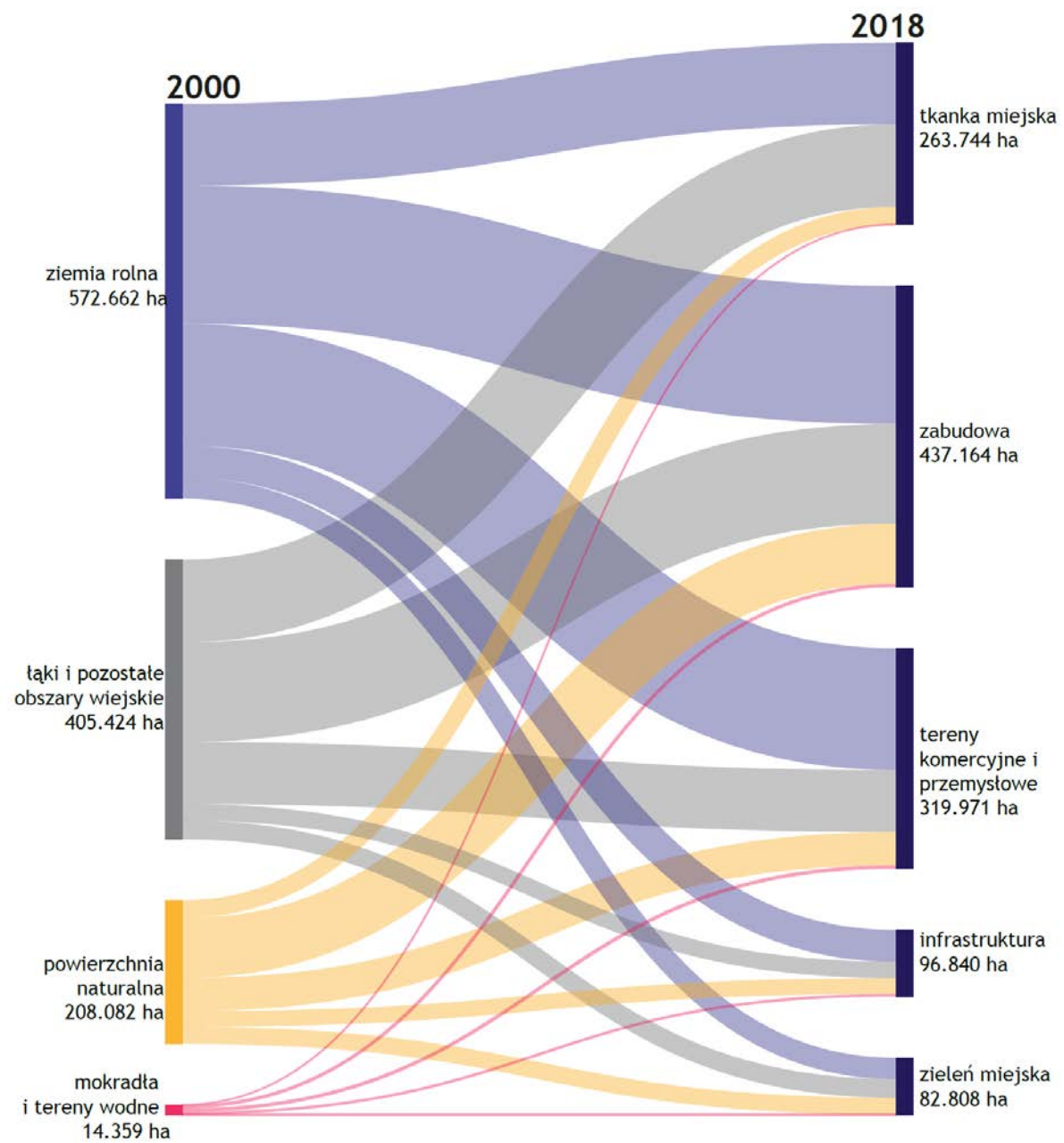
JAKOŚCIOWE

2

Co wiemy o urbanizacji i zagospodarowaniu przestrzennym w Europie?

Analiza ilościowa zjawiska
urbanizacji

Przestrzeń zurbanizowana w okresie 2000-2018

Source: BBSR/ESPON SUPER

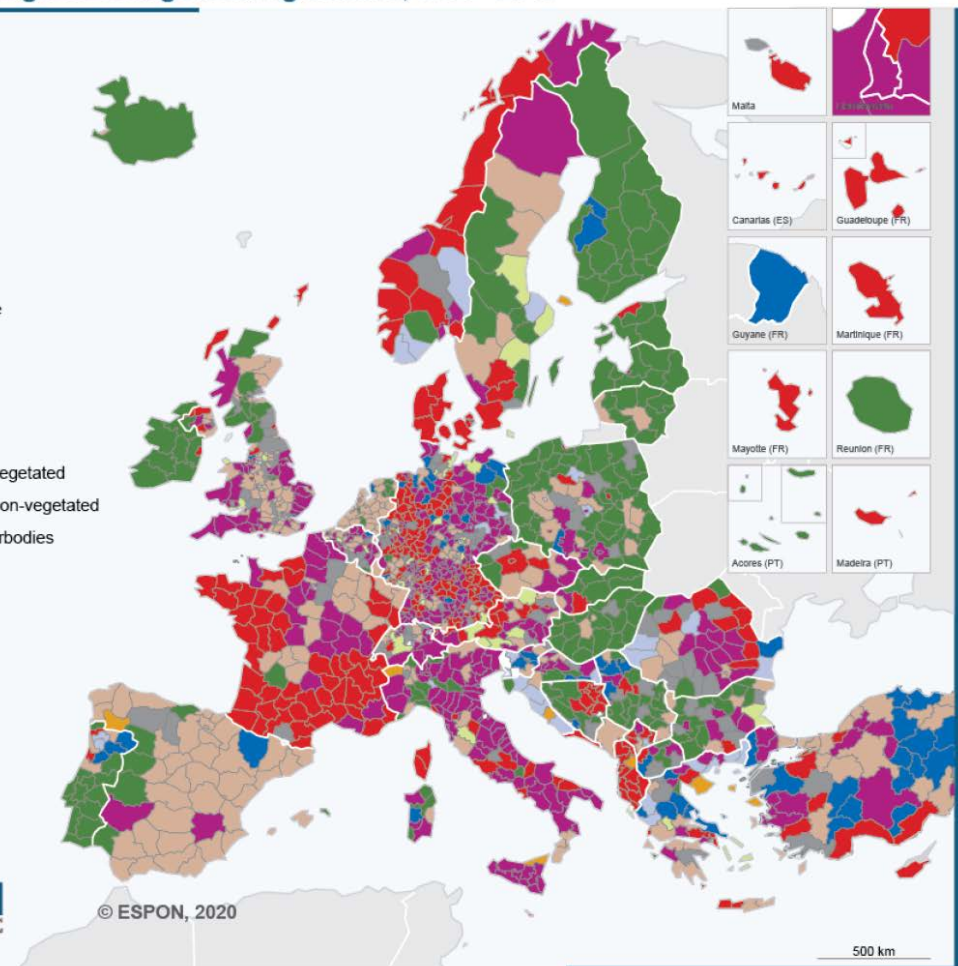
Destination of highest change from Agriculture, 2000 - 2018

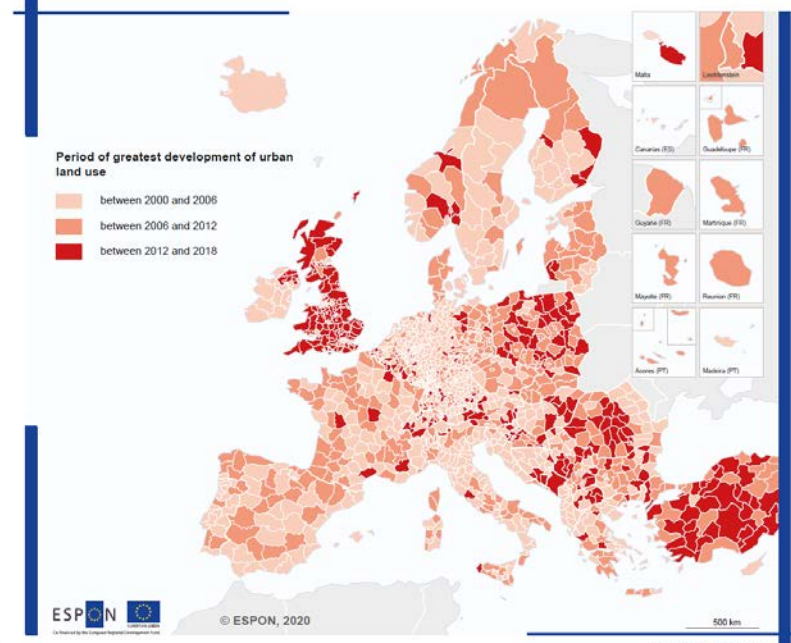
Changed to:

- Urban Fabric
- Urban Infrastructure
- Industrial
- Construction Sites
- Urban Green
- Non-urban artificial
- Terrestrial Nature, vegetated
- Terrestrial Nature, non-vegetated
- Wetlands and Waterbodies
- No Change
- no data

ESPON
Co-financed by the European Regional Development Fund

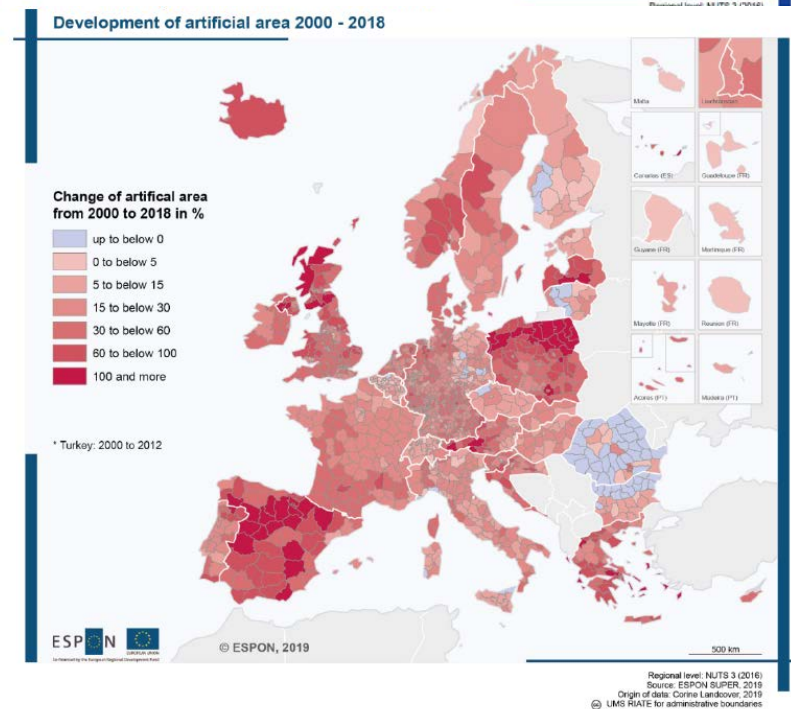
© ESPON, 2020

Skala urbanizacji 2000-18

- Urbanizacja w Polsce prawie **potroїła się** w latach po wejściu do UE.
- W latach 2000-2018 prawie **20%** całej urbanizacji Europy miało miejsce w **Hiszpanii**, a następnie we **Francji 15%** i **Polsce 13%**.
- W ostatnim okresie od 2012 do 2018 r. prowadzenie objęła **Wielka Brytania**. Zarejestrowano tu ponad **jedną piątą** wszystkich zmian.

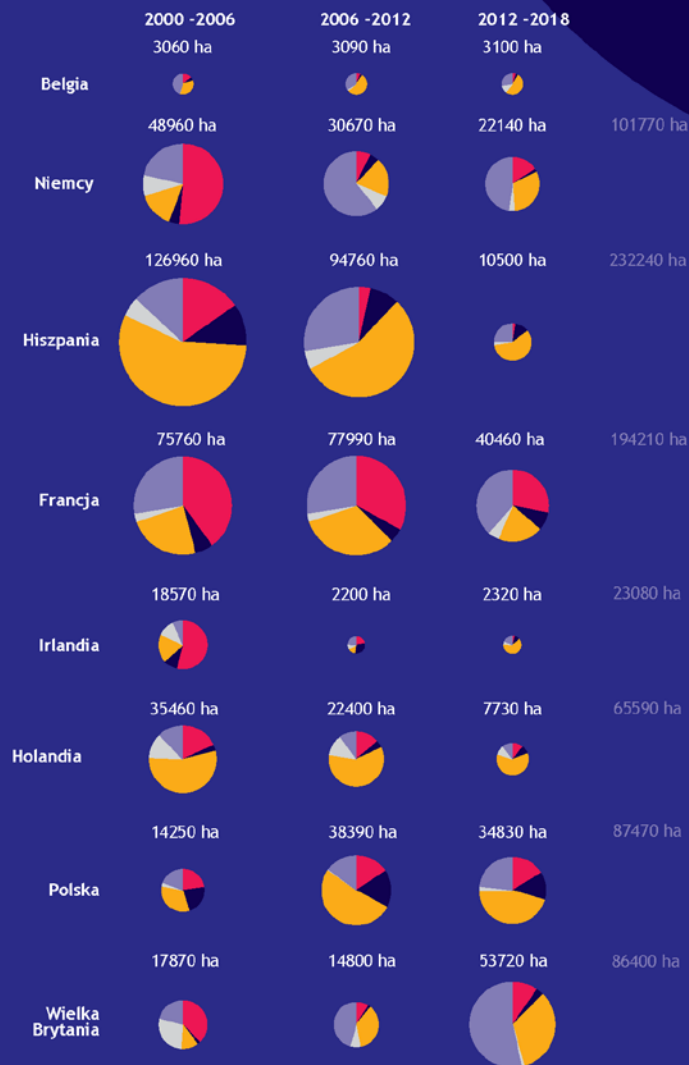

INFOGRAFIKA

Zmiana urbanizacyjna wg krajów

Ta grafika przedstawia zmianę użytkowania gruntów w okresie 2000-2018 dla wybranych krajów. Wykresy po lewej stronie pokazują wielkość i rozkład nowych funkcji obszarów zurbanizowanych. Wykresy po prawej stronie pokazują dawne funkcje terenów zurbanizowanych.

Zmiana z pozamiejskiego użytkowania na:

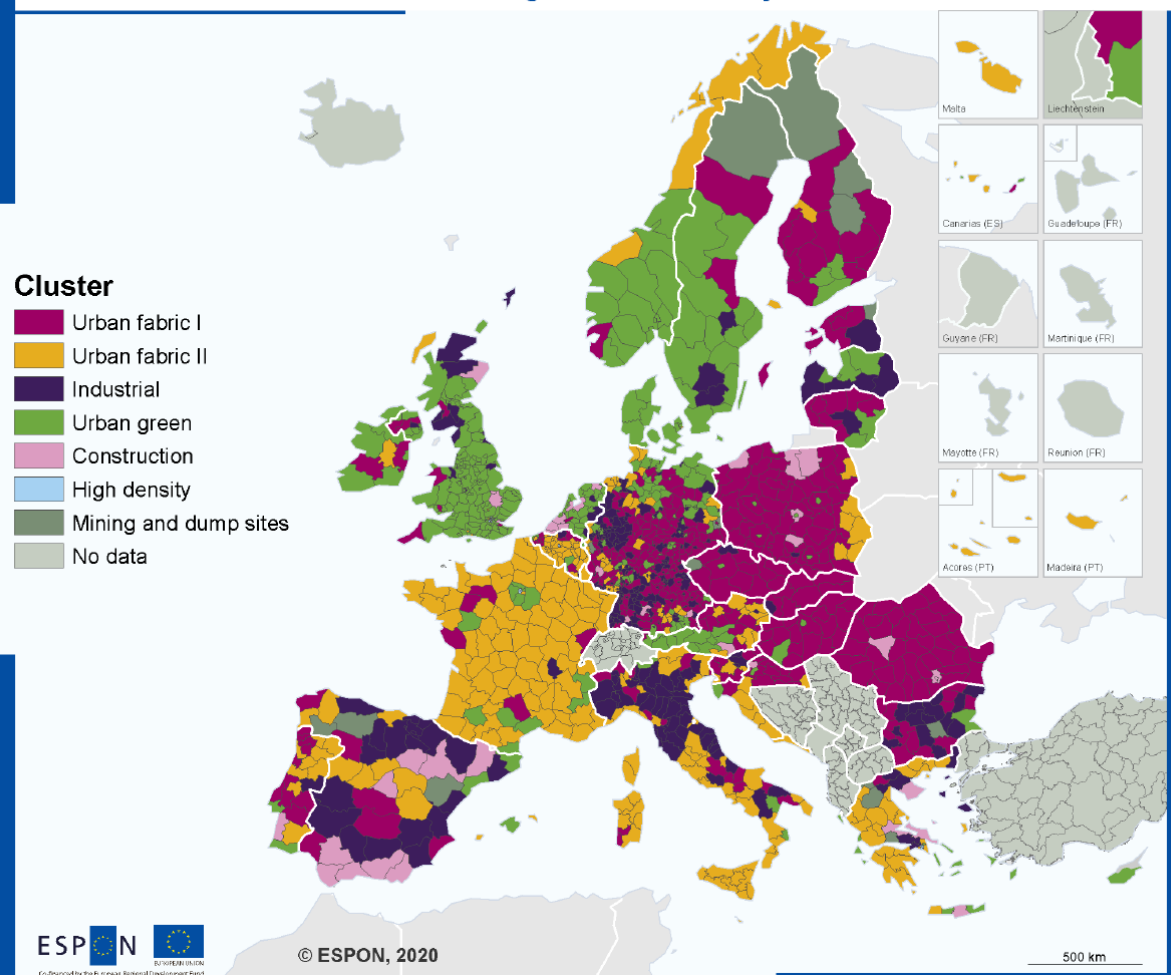

Zmiana na użytkowanie miejskie z:

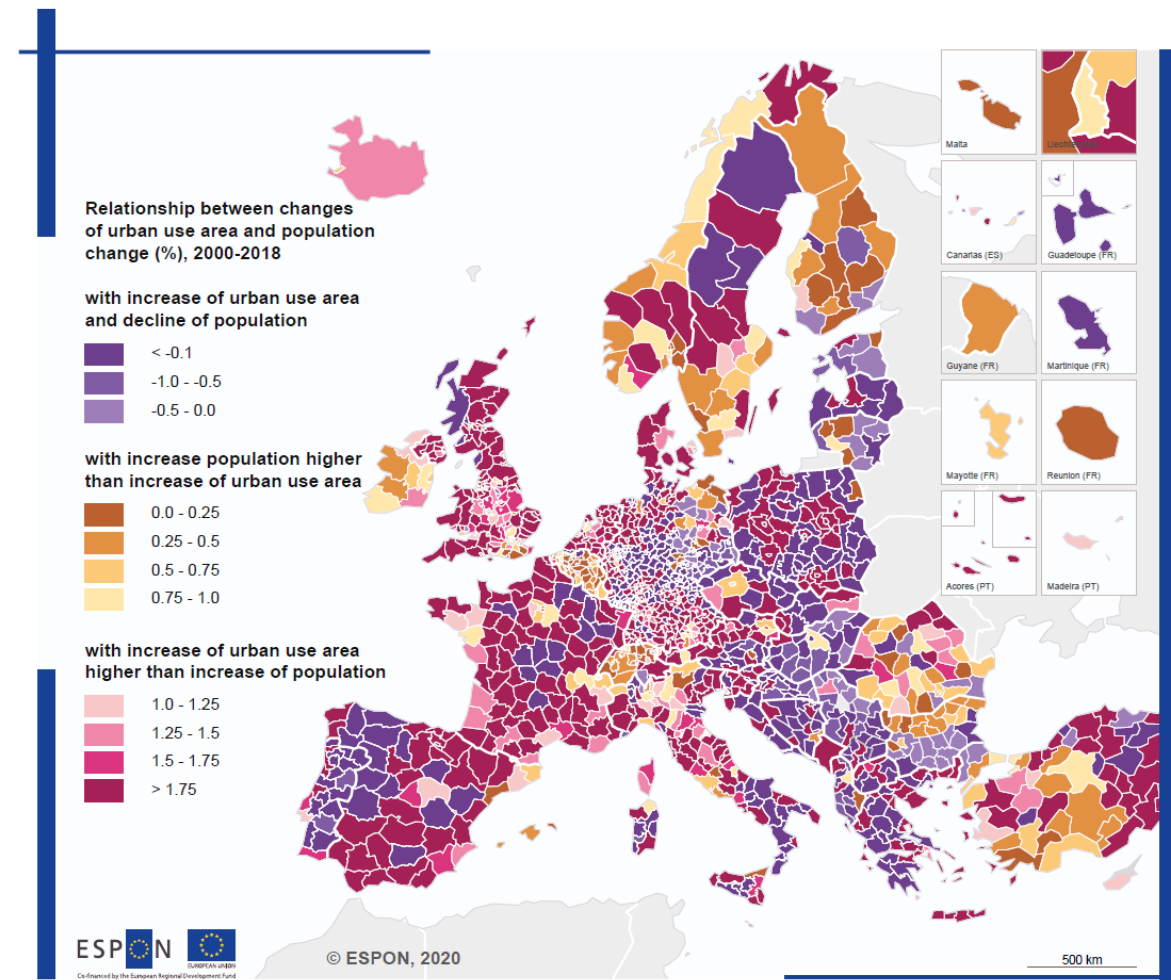

Typologia modeli urbanizacji

NUTS3 classified into clusters resulting from cluster analysis

Urban land-use development in relation to population development, 2000–2018

3

**Co wiemy o politykach i
rozwiązaniach praktycznych?**

Analiza studiów przypadku

Baza interwencji publicznych SUPER

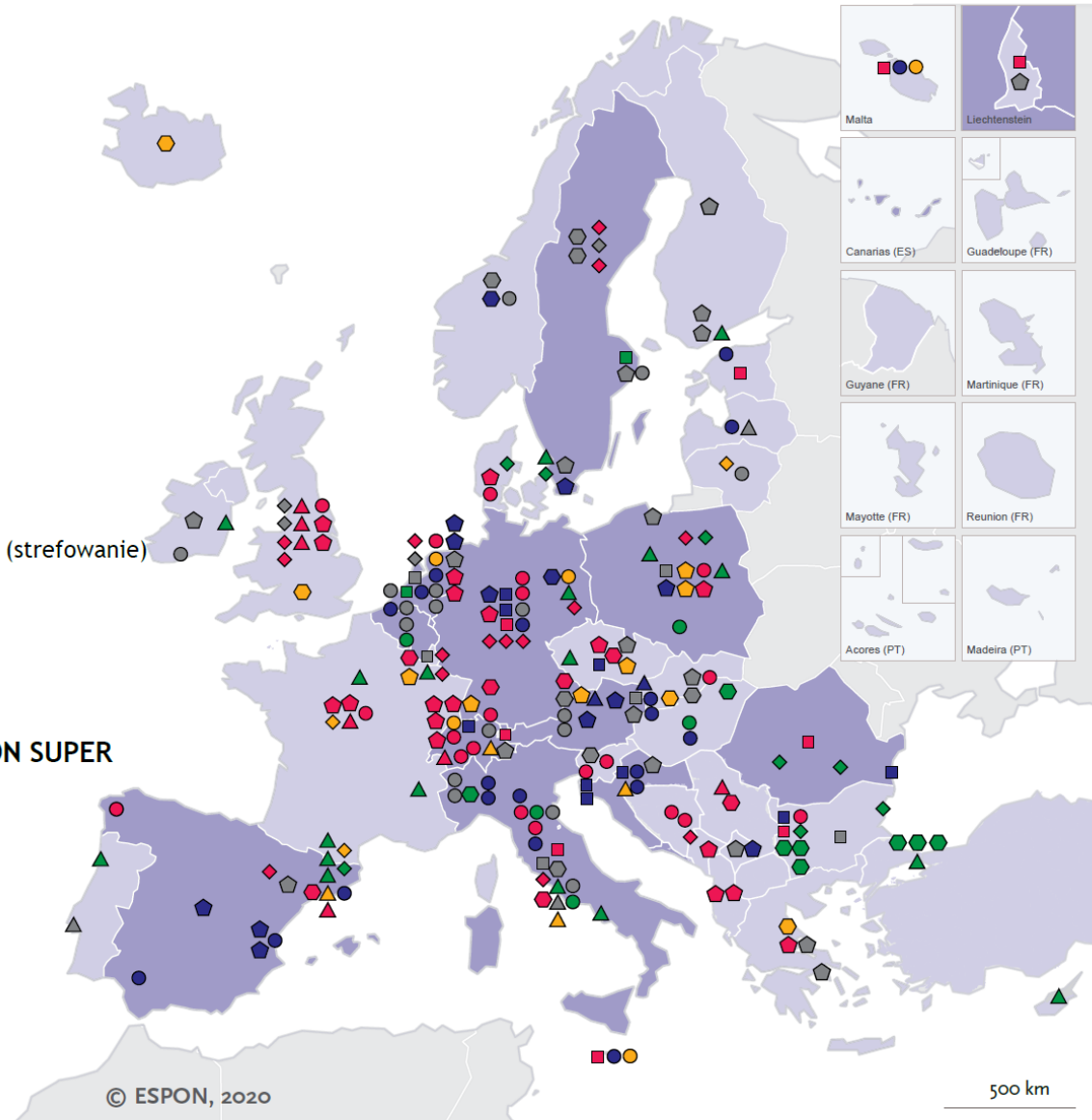
Typ interwencji

- 1 dogęszczanie
- 2 zwarta zabudowa
- △ 3 regeneracja
- ⬡ 4 zarządzanie
- ⬢ 5 polityki sektorowe
- ◇ 6 pozostałe

Typ instrumentu

- 1 regulacja prawna (kij)
- 2 regulacja zagospodarowania (strefowanie)
- 3 strategia (kazanie)
- 4 program (marchewka)
- 5 projekt

■ studium przypadku ESPON SUPER

Na ile zrównoważone są różne typy urbanizacji?

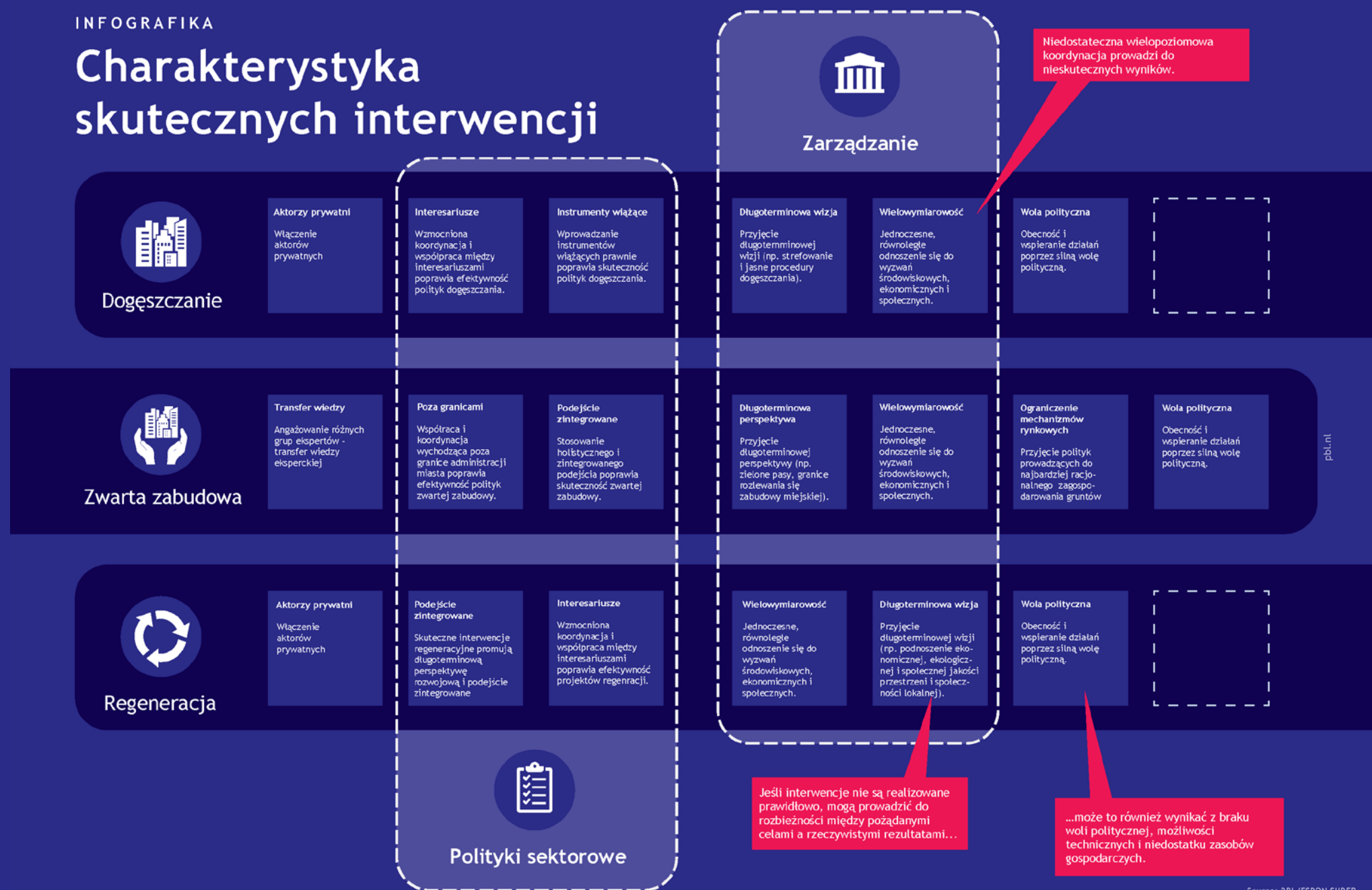
Kompaktowa Policentryczna Rozproszona

Równowaga gospodarcza			
PKB, zamożność	+/-*	++	+
Finanse publiczne	++	+	-
Zatrudnienie	++	++	+/-
Dostępność transportowa	+/-	++	+/-
Obszary biznesowe	++	++	+/-
Popyt mieszkaniowy / nowe budownictwo	-	+	+
Koszty transportu	+/-	+	--
Zużycie energii	+	+	--
Równowaga ekologiczna			
Zmniejszenie mobilności (samochód)	++	++	--
Redukcja zanieczyszczeń, w tym CO2	++	+	--
Zielone obszary miejskie	-	+	-/+
Bioróżnorodność	+/-	+/-	--
Zużycie ziemi	+	+	--
Zagrożenia naturalne - ryzyko i podatność	-	+	+/-
Przystosowanie się do zmiany klimatu/łagodzenie jej skutków	+/-	+	+/-
Zużycie zasobów	+/-	+	-
Przestrzeń dla przyszłej energii odnawialnej	+/-	+/-	+/-
Przestrzeń dla przyszłej retencji wody	+	+	+
Przestrzeń dla przyszłej gospodarki obiegu zamkniętego	+	+	-
Równowaga społeczna			
Zdrowie	+/-	+/-	+/-
Tanie mieszkania	+/-	+/-	++
Równość / inkluzywność	+/-	+	--
Przestrzeń publiczna i rekreacyjna	+/-	+	+/-
Różnorodność zabudowy (wysoka, podmiejska itp.)	+	+	+
Obszary wielofunkcyjne	+	++	-
Zadowolenie ze środowiska domowego	+/-	+	+

* Ze względu na czytelność wyniki przedstawiono w sposób syntetyczny, z pominięciem odniesień i uśrednieniem wag dla każdego wskaźnika (+/-) zwykle oznacza sprzeczne wyniki między badaniami).

Charakterystyka skutecznych interwencji

Skrzynka narzędziowa zrównoważonej urbanizacji

Zrównoważoną urbanizację i użytkowanie gruntów można osiągnąć poprzez wdrożenie różnych instrumentów. Nie wykluczają się one wzajemnie i można je łatwo łączyć w celu uzyskania synergii i poprawy efektywności. Projekt SUPER zidentyfikował pięć rodzajów instrumentów: wizje i strategię, instrumenty prawne, regulacje dotyczące użytkowania gruntów, programy i projekty.

ZIT - analiza polskiego instrumentu inwestycji terytorialnych

Terytorialna charakterystyka obszaru:

Polskie miasta, przede wszystkim te największe i najbardziej dynamiczne gospodarczo, doświadczają niekontrolowanej urbanizacji, która ma zazwyczaj rozproszony charakter. Jednym jej z czynników jest konkurencja międzygminna.

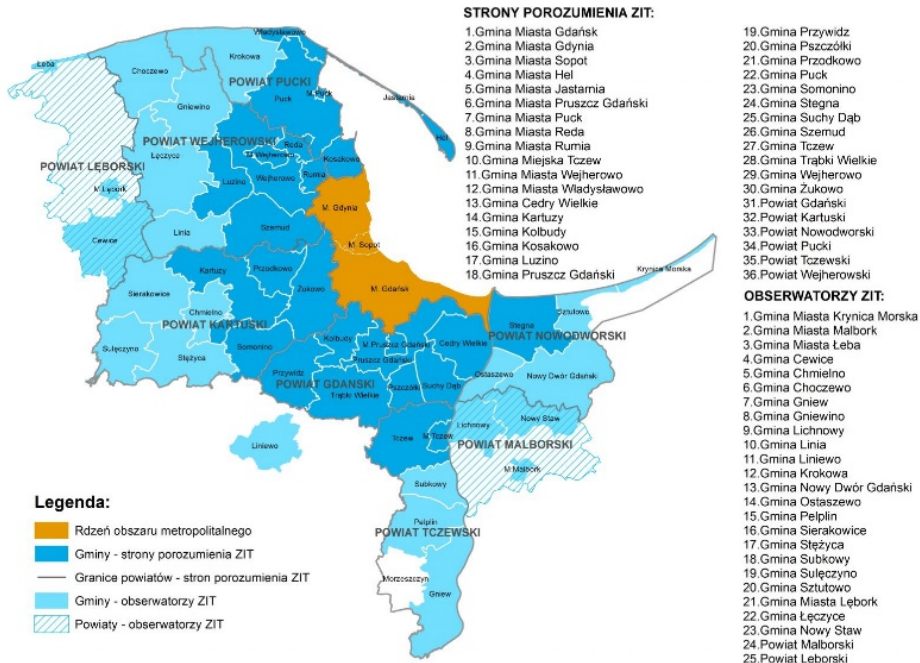
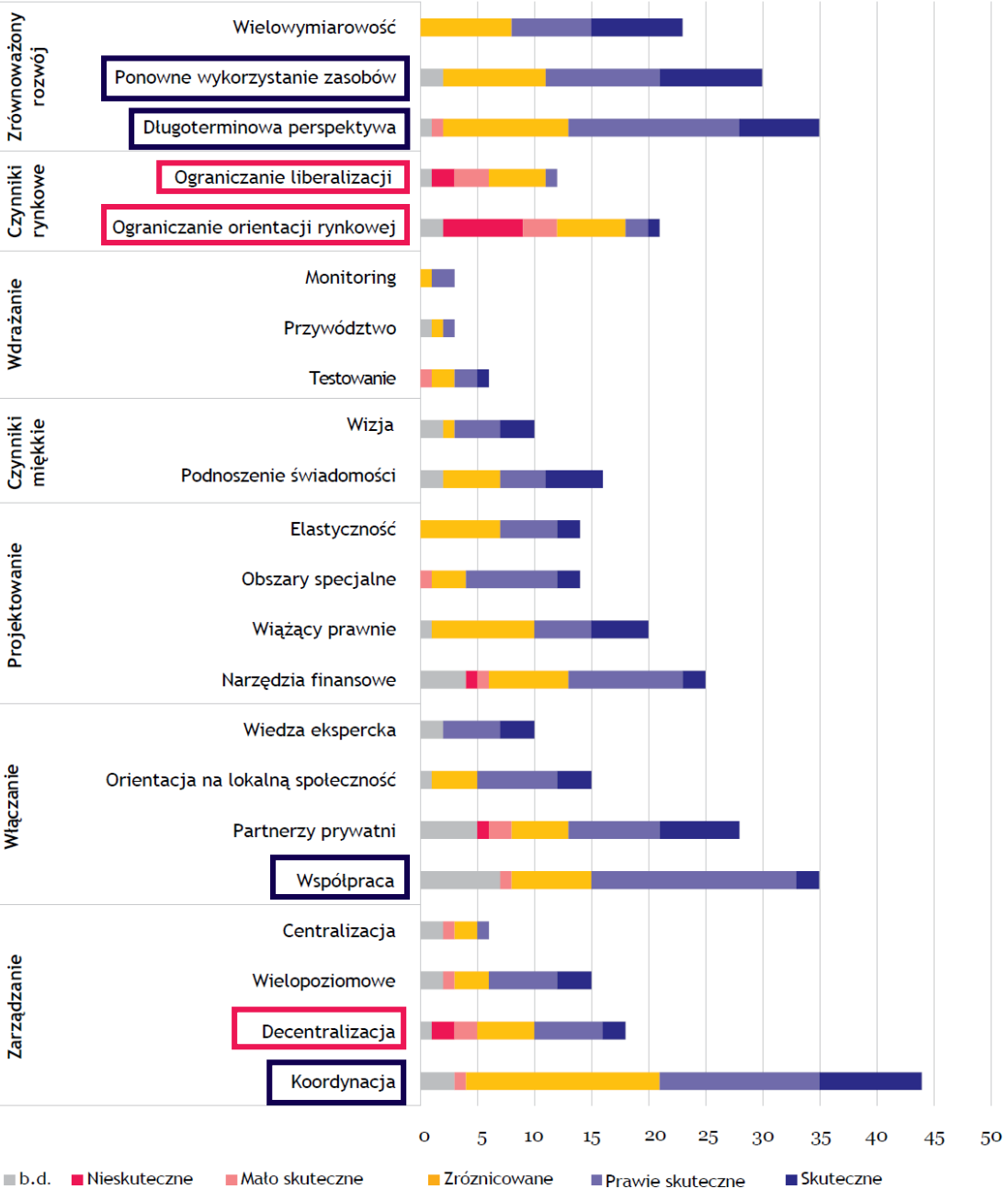
Cel interwencji i główne cechy:

Zintegrowane Inwestycje Terytorialne (ZIT) w Polsce wzmacniają i ułatwiają współpracę samorządów terytorialnych na funkcjonalnych obszarach miejskich. Realizowane są w 24 obszarach funkcjonalnych, w tym 17 obszarów otaczających stolice regionów. Każda ZIT koncentruje się na wyznaczonym terytorium i zawiera zintegrowaną strategię rozwoju terytorialnego oraz pakiet działań do realizacji.

Główne lekcje i rekomendacje:

- Wyzwania terytorialne, takie jak urbanizacja, wymagają spójnego planowania przestrzennego osadzonego w perspektywie długoterminowej.
- Wola polityczna jest niewystarczająca do zapewnienia efektywnej współpracy. Dobrze zakotwiczone mechanizmy dla potrzebna jest współpraca między działami i interesariuszami (poza „formalnym” uczestnictwem).
- Poszanowanie zaplecza przez centrum miasta jest warunkiem wstępnym osiągnięcia porozumienia, ale również skuteczności.
- Konkurencyjna gra o sumie zerowej pomiędzy gminami jest przeszkodą w realizacji długofalowych celów. Aby przezwyciężyć tę dywersyfikację gospodarczą należy wdrożyć mechanizmy komplementarności w perspektywie średnioterminowej i kompensacyjne w perspektywie krótkoterminowej.
- Po etapie planowania, główną uwagę należy zwrócić na realizację, aby osiągnąć cele poprzez zapewnienie ciągłości tego procesu. Wdrażanie jest kluczowym etapem.
- Stworzenie formalnych procedur Oceny Oddziaływania Terytorialnego prowadzi do bardziej zrównoważonego planowania przestrzennego, zarówno poprzez zwrócenie uwagi na wymiar przestrzenny, jak i sprawdzenie rzeczywistych efektów ujętych w oficjalnych wskaźnikach realizacji programów i strategii.
- Instrumenty strategiczne muszą być jasno określone, głównie tam, gdzie brakuje kultury planowania strategicznego.

Czynniki (nie)skutecznych interwencji

Przykładami strategii wprowadzającej ambitny cel, który wpłynął na wykorzystanie gruntów, są Vision Rheintal of Vorarlberg w Austrii oraz trójmiejskie planowanie obszaru metropolitalnego.

Obie inicjatywy promują bardziej zintegrowane podejście do ograniczania przestrzeni miejskiej poprzez ułatwianie inwestycji w e-mobilność, zachęcanie do zagęszczania wzdłuż tras transportu publicznego oraz poprawę połączeń międzymiastowych w regionie (głównie w przypadku Trójmiasta).

Sukces tego rodzaju interwencji ułatwia, ale nie gwarantuje, połączenie myślenia długoterminowego i krótkoterminowych środków wdrożeniowych.

Czynniki sukcesu interwencji

W ramach projektu SUPER zbadano 235 interwencji związanych ze zrównoważoną urbanizacją i zidentyfikowano ponad 40 czynników podzielonych na siedem głównych kategorii. Czynniki te mają bardzo różny charakter, ponieważ pula zidentyfikowanych doświadczeń jest niezwykle niejednorodna pod względem poziomów wdrażania, zainteresowanych typów terytorium, ukierunkowania interwencji i rodzaju instrumentu.

4

Podręcznik

więcej na:
www.espon.eu/super

Dziękuję za uwagę!

This guide, written by researchers engaged in the ESPON 2020 applied research project on Sustainable Urbanisation and land-use Practices in European Regions (SUPER), shows why and how policymakers and decision-makers, at various levels across Europe, can proactively contribute to a more equal, balanced, and sustainable territorial development. By way of inspiration, the guide provides ample examples of policies, strategies and projects that have been implemented throughout Europe and their effects. From these experiences, it identifies various success factors to bear in mind when crafting interventions. Finally, it explains that there is no 'one size fits all' solution to sustainable land use; each territory requires its own policy package with territorial sensitivities factored in.

This guide meets a clear and urgent need. As the COVID-19 pandemic has brought to the surface, we only have one planet to live on and our direct environment matters. Making careful and prudent decisions on land use is not only a political and technocratic decision but also a societal one. Even though there is no 'right instrument' or 'right target' for all European regions, there are 'right attitudes' that can be adopted to promote sustainability.

A GUIDE TO
SUSTAINABLE
URBANISATION
AND LAND-USE

SUPER

Sustainable
Urbanisation
and land-use
Practices in
European Regions